

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 367

Gospodarka przestrzenna Aktualne aspekty polityki społeczno-gospodarczej i przestrzennej

Redaktorzy naukowci

Jacek Potocki

Jerzy Ładysz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Justyna Mroczkowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Agata Wiszniowska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-474-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Tritia – nowa forma i instytucja integracji europejskiej.....	13
Bartosz Bartosiewicz, Iwona Pielesiak: Dzienna mobilność mieszkańców małych miast Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego.....	21
Magdalena Belof: Wyzwania planowania przestrzennego na poziomie regionalnym	30
Piotr Chmiel, Leszek Stanek: Efektywność ekonomiczna realizacji dróg dla zabudowy mieszkaniowej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	38
Joanna Cymerman: Uwarunkowania przekształceń struktury własnościowej gruntów na Pomorzu Środkowym w latach 2000–2012.....	50
Łukasz Damurski: Uczestnicy procesu podejmowania decyzji przestrzennych na szczeblu lokalnym. Teoria i praktyka.....	59
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Wielofunkcyjność czy jednofunkcyjność? Uzdrowiska w obliczu przemian przestrzennych	68
Piotr Gryszel, Daria Elżbieta Jaremen, Andrzej Rapacz: Fundusze unijne czynnikiem kształtującym funkcję turystyczną w wybranych gminach regionu jeleniogórskiego.....	76
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kształtowanie kapitału ludzkiego.....	90
Piotr Idczak, Karol Mrozik: Ocena efektywności kosztowej rozwiązań kształtujących retencję zlewni rzecznej jako sposobu ograniczania zagrożenia powodziowego	102
Marian Kachniarz: Prymusi i maruderzy – aktywność inwestycyjna gmin dolnośląskich	112
Anna Katola: Znaczenie równości płci dla długookresowego wzrostu gospodarczego.....	119
Olgierd Kempa, Jan Kazak: Przekształcenia funkcjonalno-przestrzenne a podatki od nieruchomości.....	128
Lidia Klos: Zanieczyszczenia obszarowe na terenach wiejskich województwa zachodniopomorskiego	136
Piotr Krajewski: Problemy planistyczne na terenach parków krajobrazowych w sąsiedztwie Wrocławia na przykładzie Ślęzańskiego Parku Krajobrazowego.....	147

Natalia Krawczyszyn: Kierunki polityki turystycznej w euroregionach polsko-czeskich – unifikacja czy dywersyfikacja produktu turystycznego po- granicza?	155
Barbara Kryk: Projekt modelu wsparcia na rynku pracy młodzieży zagrożo- nej wykluczeniem społecznym	163
Marta Kusterka-Jefmańska: Jakość życia a jakość usług publicznych w praktyce badań na poziomie lokalnym	170
Grażyna Leśniewska: Wpływ rodziny na kształtowanie postawy obywatel- skiej społeczeństwa	178
Jerzy Ładysz: Kierunki rozwoju zielonej infrastruktury we wrocławskim ob- szarze funkcjonalnym	186
Urszula Markowska-Przybyła: Zastosowanie ekonomii eksperymentalnej do pomiaru kapitału społecznego	196
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Realizacja wybranych programów wspierających rolnictwo w Parku Krajobrazowym „Dolina Baryczy”	204
Piotr Mijał: Aspekty prawne konkurencyjności specjalnych stref ekono- micznych	214
Katarzyna Milewska-Osiecka: Nowe budownictwo mieszkaniowe w świe- tle polityki funkcjonalno-przestrzennej strefy podmiejskiej Łodzi	223
Agnieszka Ogrodowczyk: Polityka mieszkaniowa a współczesne przekształ- cenia obszarów śródmiejskich – przykład Łodzi	232
Jan Polski: Ekologiczne, społeczne i ekonomiczne aspekty ładu przestrzen- nego w regionie	240
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Poziom rozwoju in- frastruktury społecznej we Wrocławiu	248
Zbigniew Przybyła: Rozwój zrównoważony jako koncepcja dynamiczna kształtowania przestrzeni gospodarczej	256
Adam Przybyłowski: Stan infrastruktury transportu drogowego w Polsce z uwzględnieniem aspektów bezpieczeństwa	261
David Ramsey: Ocena atrakcyjności osiedli we Wrocławiu	272
Janusz Rosiek: Wpływ implementacji pakietu klimatyczno-energetycznego (PKE) Unii Europejskiej na równoważenie rozwoju społeczno-gospodar- czego krajów członkowskich ugrupowania	281
Anna Skorwider-Namietko, Jarosław Skorwider-Namietko: Gospodarka odpadami jako element zarządzania strategicznego w jednostkach samo- rządu terytorialnego	292
Beata Skubiak: Polityka regionalna wobec zmian demograficznych	301
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Kapitał społeczny jako czyn- nik wspierający innowacyjność małych przedsiębiorstw na przykładzie województwa lubelskiego	310

Agnieszka Stacherzak: Typologia funkcjonalna gmin Dolnego Śląska a Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.....	322
Izabela Szamrej-Baran, Paweł Baran: Subiektywne i obiektywne mierniki ubóstwa energetycznego	332
Maciej Szarejko, Jerzy Ładysz: Podstawy ekonomiczne kształtowania i racjonalnego wykorzystania miejskiego systemu zielonej infrastruktury	340
Katarzyna Tarnawska: Analiza determinant rozwoju regionalnego w świetle ewolucyjnej geografii ekonomicznej	350
Alina Walenia: Polityka spójności Unii Europejskiej a zmiany systemowe w zarządzaniu finansami publicznymi.....	359
Beata Warczewska, Barbara Mastalska-Cetera: Strategie rozwoju gmin mających obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych a model zrównoważonego rozwoju	370
Marcelina Zapotoczna: Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania potrzeb mieszkaniowych w Polsce	378
Adam Zydroń, Piotr Szczepański, Sebastian Gawel: Ograniczenia i możliwości zwiększania lesistości w aglomeracji poznańskiej na przykładzie gminy Rokietnica.....	387
Adam Zydroń, Piotr Szczepański, Piotr Walkowski: Analiza zmian cen transakcyjnych gruntów niezabudowanych w gminie Września w latach 2002–2009	394

Summaries

Franciszek Adamczuk: Tritia – a new form and institution of European integration	20
Bartosz Bartosiewicz, Iwona Pielesiak: Daily mobility of small town's inhabitants in Łódź Metropolitan Area	29
Magdalena Belof: Challenges of regional spatial planning.....	37
Piotr Chmiel, Leszek Stanek: Economic efficiency of building the roads for the residential areas in the local spatial management plans	48
Joanna Cymerman: Conditions of changes in the structure of land ownership in Central Pomerania in the years 2000–2012	58
Łukasz Damurski: Stakeholders of the spatial decision-making process on a local level. Theory and practice	67
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Polyfunctionality or monofunctionality of spas in the face of spatial transformations?	75
Piotr Gryszel, Daria Elżbieta Jaremen, Andrzej Rapacz: EU funds as the tourist function raising factor in the selected tourist communes of Jelenia Góra region	88

Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland and the formation of human capital.....	101
Piotr Idczak, Karol Mrozik: Cost-effectiveness evaluation of solutions shaping river basin retention as a method of flood risk reduction.....	111
Marian Kachniarz: Top leaders and stragglers – investment activity of Lower Silesia communities.....	118
Anna Katola: The importance of gender equality for long-term growth.....	127
Olgierd Kempa, Jan Kazak: Functional and spatial transformation and the real estate taxes.....	135
Lidia Kłos: Territorial pollution in rural areas of the West Pomeranian Voivodeship.....	146
Piotr Krajewski: Planning problems in the areas of landscape parks near Wrocław on the example of Ślęzański Landscape Park.....	154
Natalia Krawczynszyn: Trends of tourism policy in Polish-Czech euroregions – unification or diversification of border tourist product?.....	162
Barbara Kryk: Draft model of support in the labor market of young people at risk of social exclusion.....	169
Marta Kusterka-Jefmańska: Quality of life vs. quality of public services in practice of research at the local level.....	177
Grażyna Leśniewska: Family influence on the attitudes of citizens society..	185
Jerzy Ładysz: Directions of development of green infrastructure in the Wrocław functional area.....	195
Urszula Markowska-Przybyła: Application of experimental economics for measuring of social capital.....	203
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Implementation of selected programs supporting agriculture in the Landscape Park “Barycz Valley”.....	213
Piotr Mijał: Legal aspects of competitiveness of Special Economic Zones ...	222
Katarzyna Milewska-Osiecka: New housing construction within the spatial policy for suburban zone of Łódź.....	231
Agnieszka Ogrodowczyk: Housing policy and contemporary changes of the inner city – example of Łódź.....	239
Jan Polski: Ecological, public and economic aspects of the spatial order in the region.....	247
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Level of social infrastructure development in Wrocław.....	255
Zbigniew Przybyła: Sustainable development as a dynamic idea of shaping the economic space.....	260
Adam Przybyłowski: Road transport infrastructure development in Poland with special emphasis on safety issues.....	271
David Ramsey: Assessment of districts attractiveness in Wrocław.....	280

Janusz Rosiek: Impact of the implementation of the EU Climate and Energy Package (EU CEP) on socio-economic development of selected EU countries	291
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Waste management as a part of the strategic management in local self-government units	300
Beata Skubiak: Regional policy in the face of demographic changes	309
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Social capital as a factor supporting innovative small businesses on the example of the Lublin Voivodeship	321
Agnieszka Stacherzak: Functional typology of Lower Silesia municipalities and “Development strategy of Lower Silesia Voivodeship 2020”	331
Izabela Szamrej-Baran, Paweł Baran: Subjective and objective measures of fuel poverty	339
Maciej Szarejko, Jerzy Ładysz: Economic principles of development and rational use of urban green infrastructure system	349
Katarzyna Tarnawska: Theoretical analysis of regional development determinants in the light of evolutionary economic geography	358
Alina Walenia: EU cohesion policy vs. system changes in public finance management	369
Beata Warczewska, Barbara Mastalska-Cetera: The development strategies of communes, which are areas of special natural values with regard to the sustainable development model	377
Marcelina Zapotoczna: Taxonomic analysis of spatial differentiation of housing needs in Poland	386
Adam Zydróż, Piotr Szczepański, Sebastian Gawel: Limitation and possibilities of forestation growth in the Poznań agglomeration on the example of the Rokietnica commune	393
Adam Zydróż, Piotr Szczepański, Piotr Walkowski: Transaction prices changes analysis of undeveloped properties in the municipality of Września in the years 2002–2009	400

Eleonora Gonda-Soroczyńska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

WIELOFUNKCYJNOŚĆ CZY JEDNOFUNKCYJNOŚĆ? UZDROWISKA W OBLICZU PRZEMIAN PRZESTRZENNYCH

Streszczenie: W opracowaniu zwrócono uwagę na miejscowości uzdrowskowe i pełnione przez nie funkcje. Są to najczęściej małe i średniej wielkości miasta, zdecydowanie mniej wsi posiada status uzdrowska. Obecnie coraz większą popularnością cieszą się uzdrowska, w których nie tylko można się leczyć, ale także skorzystać z różnych form sportu i rekreacji, poprawić urodę, skorzystać z bogatej oferty zabiegów upiększających, wyszczuplających, korygujących sylwetkę itp. Aktualnie ludzie pragną być nie tylko zdrowi, ale i piękniejsi. Wielofunkcyjność uzdrowska w obliczu przemian przestrzennych odgrywa coraz większą rolę. Zwłaszcza odnowa biologiczna szeroko rozumiana, elementy turystyki ogólnie i szeroko pojmowanej zawładnęły miejscowościami uzdrowskowymi na całym świecie. Jednofunkcyjność uzdrowska skazuje je na niebyt i problemy ekonomiczne.

Słowa kluczowe: uzdrowska, przemiany funkcjonalno-przestrzenne, wielofunkcyjność, jednofunkcyjność.

DOI: 10.15611/pn.2014.367.07

1. Wstęp

Współcześnie obserwujemy niekontrolowane przeobrażenia urbanistycznej tkanki miejscowości uzdrowskowych. Wynikają one m.in. z licznych działań inwestycyjnych, które są rezultatem pomysłów inwestorów i władarzy poszczególnych gmin, efektem możliwości pozyskiwania funduszy z Unii Europejskiej czy wprowadzania koncepcji rozwoju nie uwzględniających dokumentów planistycznych (zwłaszcza MPZP, często z powodu ich braku). Przeobrażenia przestrzenne wynikają również z konieczności wprowadzania nowych, niezbędnych funkcji na teren uzdrowska, dotychczas będących ośrodkami jednofunkcyjnymi. Jednofunkcyjność uzdrowska, w ślad za Stanami Zjednoczonymi i bogatymi krajami Europy Zachodniej, okazuje się być niewystarczającą i skazuje dany ośrodek na upadek¹. Wprowadzanie nowych funkcji

¹ W. Gaworecki W., *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 390–392.

na teren uzdrowiska często negatywnie wpływa na zachowanie tożsamości miejsca, co szczególnie widoczne jest w uzdrowiskach górskich². Nadto brak ograniczeń w działaniach inwestycyjnych obserwowany od wielu lat prowadzi do negatywnych przemian przestrzennych (przeskalowania budynków, niewłaściwych ich form, kolorystyki itp.), niszczenia lokalnych cech miejsca, upadku tradycji i zaniku charakteru uzdrowiska. Aktualne tendencje zmierzają w kierunku kreowania ośrodków uzdrowiskowych jako wielofunkcyjnych, najczęściej uzdrowiskowo-wypoczynkowo-turystycznych, z dominującą funkcją uzdrowiskową, choć i inne funkcje, jako uzupełniające, są możliwe.

Presja podmiotów inwestycyjnych wraz z jednoczesnym brakiem dokumentów planistycznych, warunkujących prawidłowe działania, to główne czynniki pogłębiające negatywne przekształcenia przestrzenne uzdrowisk. Miejscowości uzdrowskowe dysponujące zazwyczaj ogromnym potencjałem i różnicowanymi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, klimatycznymi³, kulturowymi, przy prawidłowym ich wykorzystaniu, mogłyby być wzorcem i podstawą dalszego harmonijnego i zrównoważonego rozwoju.

Błędne decyzje gmin uzdrowiskowych, niewłaściwie pojmowana i prowadzona polityka przestrzenna prowadzić mogą do bezpowrotnej utraty wymienionych walorów, zarówno na terenie miast, jak i wsi, na terenach otwartych i zamkniętych, w centralnych strefach ośrodków i na ich obrzeżach. Niepowtarzalny charakter uzdrowisk, zachowane tradycje, nastrój i klimat miejsc, wartości widokowe terenów otwartych, walory kompozycyjne to te elementy, o które należy zabiegać w ich zachowaniu i utrzymaniu. Określamy je mianem elementów lokalnej tożsamości⁴. Walory przyrodnicze miejscowości uzdrowiskowych w sposób szczególnie wpłynęły na ich wizerunek i układy przestrzenne. Lokalizacja parków zdrojowych, większych kompleksów leśnych, ogólnie pojmowanych terenów zielonych znacząco wpłynęły na rozwój i funkcję tych miejscowości w przeszłości, które od początku ich istnienia były ośrodkami jednofunkcyjnymi.

2. Cel badań

Głównym celem badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy miejscowość uzdrowskowa winna być ośrodkiem jednofunkcyjnym, czy wielofunkcyjnym i dłaczego. Przeprowadzono liczne analizy, inwentaryzacje, wywiady środowiskowe, wywiady z wóldarzami gmin uzdrowiskowych. Wykonano szczegółową dokumenta-

² E. Gonda-Soroczyńska, K. Przybyła, *Uzdrowisko a środowisko przyrodnicze na przykładzie Szczawnicy*, „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” 2011, z. 10, s. 71–84.

³ T. Kozłowska-Szczęśna, K. Błażejczyk, B. Krawczyk, D. Limanówka, *Bioklimat uzdrowisk polskich i możliwości jego wykorzystania w lecznictwie*, PAN, Warszawa 2002, s. 45–59, 60–78, 455–470, 471–486, 504–520.

⁴ I. i T. Kaczyńscy, *Polska. Najpiękniejsze uzdrowiska*, Sport i Turystyka – Muza SA, Warszawa 2006, s. 236–241.

cję fotograficzną oraz liczne szkice urbanistyczne i architektoniczne. Zapoznano się z możliwościami inwestycyjnymi poszczególnych miejscowości, z istniejącymi obiektami infrastruktury uzdrowskiej, z dokumentami planistycznymi opracowanymi w celu zachowania ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju. Niestety nie wszystkie gminy zadbały o pełną, rzetelną dokumentację planistyczną. Nadal wiele obszarów nie jest objętych MPZP, co sprzyja negatywnym przekształceniom poszczególnych obszarów stanowiących niejednokrotnie dobro chronione, dobro narodowe.

3. SPA&Wellness funkcją dodatkową uzdrowiska podnoszącą jego atrakcyjność

Licznie powstające w ostatnich kilkunastu latach SPA i Wellness podnoszą atrakcyjność uzdrowisk, które stają się nie tylko centrami zdrowia, ale i urody. Słowo SPA, pochodzące z języka łacińskiego, jest skróconą formą starorzymskiego porzekadła „sanus per aquam” („zdrowie przez wodę”). Słowo to pochodzi także od małego miasta w Belgii, położonego blisko Liege, w którym występuje źródło wód mineralnych. Obecnie to znany na całym świecie termin międzynarodowy, oznaczający „korzystanie z wody” (w miarę możliwości leczniczej) w różnych formach: pływanie, masaże wodne, kąpiele w wodzie leczniczej, termalnej lub zwykłej wzbogaconej ozonem [Łazarkowiec 2007]. Temat upiększania się i odmładzania stał się bardzo popularny w Polsce na początku lat 90. Nie tylko w uzdrowiskach, ale innych miejscowościach masowo zaczęły powstawać gabinety kosmetyczne, punkty wspomagające odnowę sił fizycznych i psychicznych, zwane powszechnie punktami odnowy biologicznej oraz ćwiczeń ruchowych. Można w nich korzystać z indywidualnego uprawiania ćwiczeń ruchowych w celu korekcji figury, z gabinetów fizykoterapii (elektroterapia, światłolecznictwo, ultradźwięki), hydroterapii (np. masaże wodne, bicze szkockie), hydropresu (regeneracja nóg, bioterapia), z kąpeli w soli AHAVA, okładów z błota leczniczego, porad psychologa w celu poprawy kondycji psychicznej i radzenia sobie ze stresem.

W ośrodkach odnowy biologicznej proponowane są m.in. takie zabiegi jak: aqua aerobik, akupresura, ayurveda, bicze szkockie, elektroterapia, endermologia, kalendarium, masaż klasyczny, „kąpiele Kleopatry”, koloroterapia, aromaterapia.

Powstające w Polsce liczne ośrodki regeneracji urody wzorowane są na tych funkcjonujących już wcześniej w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej. W aktualnej nomenklaturze funkcjonują dla nich najczęściej nazwy takie jak: „SPA&Wellness”, „salony piękności”, „domy piękności” itp. Znajdują one swe miejsce w ramach wielofunkcyjności uzdrowisk, którą gwarantowała już ustawa o uzdrowiskach z 1996 r. (tworząca podstawy do rozwoju gospodarki rynkowej w uzdrowiskach). W USA wystarczy funkcjonujące SPA i Wellness w określonej miejscowości, by znać ją za uzdrowisko. W Polsce obowiązują inne rygory (występowanie

naturalnych zasobów leczniczych, klimat, otoczenie, infrastruktura uzdrowiskowa, służba zdrowia), by miejscowość uzyskała status uzdrowiska.

Nie bez powodu autorzy informatora *Uzdrowiska polskie*⁵ piszą, że: „Kurorty SPA, centra odnowy biologicznej to najczęściej obiekty ekskluzywne, drogie, z bogatą ofertą i wykorzystujące najnowsze zdobycze kosmetycznej. Często bywają sponsorowane przez firmy kosmetyczne”. Dopełnieniem luksusowych produktów są supernowoczesne, specjalistyczne urządzenia.

Wraz z pojawieniem się bogatej oferty SPA&Wellness – szeroko pojmowanej odnowy biologicznej – zmienił się klient uzdrowisk. Jest on młodszy, wywodzący się z zamożniejszych warstw społecznych (wcześniej dominowali ludzie starsi, schorowani).

Typowe ośrodki SPA&Wellness nie posiadają ofert leczniczych, dlatego biura podróży w wielu krajach wydają katalogi, w których znaleźć można opisy poszczególnych ośrodków świadczących typowe dla nich usługi. Stosunkowo często łączone są one z katalogami uzdrowisk. Połączenie usług typowo uzdrowiskowych z innymi usługami, m.in. odnowy biologicznej, oraz wprowadzanie innych nowych usług uatrakcyjniających pobyt w miejscowości uzdrowiskowej powoduje przekształcenie uzdrowiska z ośrodka jednofunkcyjnego w wielofunkcyjny. Przeprowadzone badania potwierdzają niezbędność takowych przekształceń.

4. Analiza przeobrażeń przestrzennych wybranych ośrodków uzdrowiskowych

W przeprowadzonych badaniach zwrócono uwagę na prężnie funkcjonujące uzdrowiska, zlokalizowane w różnych częściach geograficznych Polski: nad morzem, w Polsce centralnej, na przedgórzu i w górach. Są to takie miejscowości jak: Świnoujście⁶, Ciechocinek⁷, Busko-Zdrój⁸, Szczawno-Zdrój⁹, Szczawnica¹⁰. W wymienionych w artykule publikacjach zwrócono już wcześniej uwagę na takie zagadnienia jak: funkcja uzdrowiskowo-wczasowa przygranicznej miejscowości nadmorskiej, funkcja uzdrowiskowa małego miasta, kondycja środowiska przyrodniczego w rozwoju miejscowości uzdrowiskowej, uzdrowisko a środowisko przyrodnicze, potencjał

⁵ T. Kłosowska, A. Madeyski, D. Sziwa, *Uzdrowiska polskie*, Informator, Warszawa 1999, s. 303.

⁶ E. Gonda-Soroczyńska, *The curative-leisure function of a borderline coastline town – the case of Świnoujście*, „Journal of US-China Public Administration” 2012, vol. 9, no. 2, s. 218–228.

⁷ E. Gonda-Soroczyńska, *Spa potential of towns located in central Poland on an example of Ciechocinek*, Hradec Economic Days 2011, Part II, Economic Development and Management of Regions Hradec Kralove, Gaudemus, ed. by P. Jedlicka, Hradec Kralove 2011, s. 89–93.

⁸ E. Gonda-Soroczyńska, *Funkcja uzdrowiskowa małego miasta na przykładzie Buska-Zdroju*, „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” 2012, z. 2/IV, s. 5–16.

⁹ E. Gonda-Soroczyńska, *Kondycja środowiska przyrodniczego w rozwoju miejscowości uzdrowiskowej na przykładzie Szczawna-Zdroju*, „Biblioteka Regionalisty” 2011, nr 11, s. 41–51.

¹⁰ E. Gonda-Soroczyńska, K. Przybyła, wyd. cyt.

uzdrowiskowy miejscowości uzdrowiskowej. Wszystkie te elementy zawierają po części zagadnienia, które wpłynęły bądź wpływają na przeobrażenia przestrzenne, funkcjonalne, gospodarcze, społeczne¹¹. Wszystkie pozwoliły znacząco wyartykułować środowiskowe uwarunkowania ochrony i kształtowania ładu przestrzennego uzdrowisk, szczególnie je poznać, zwłaszcza w kontekście pełnionej funkcji, jako jednostki osadniczej. W analizowanych ośrodkach zapoznano się z uzdrowiskową infrastrukturą, w której na szczególną uwagę zasługują domy zdrojowe, pijalnie, parki zdrojowe, muszle koncertowe, budynki sanatoryjne, szpitale uzdrowiskowe¹². Oprócz powyższych, obecnie można zauważyć nowy trend kształtowania uzdrowiska jako ośrodka wielofunkcyjnego. Wśród takich funkcji jak usługi sportowe, rekreacyjne, handlowe na szczególną uwagę zasługują usługi odnowy biologicznej, zwane często SPA&Wellness.

I tak w Świnoujściu z oferty SPA&Wellness można skorzystać w następujących ośrodkach turystycznych: Uzdrowisko Świnoujście SA; Morskie Centrum Odnowy Biologicznej Promenada; Villa Delfin SPA; Ośrodek Wypoczynkowo-Sanatoryjny Sobótka; Kamienica Pod kasztanami; Hotel AmberBaltic; Spa Bagiński & Chabinka; Dom Wypoczynkowy Pod Żaglami; Ster – Usługi Hotelarskie; Willa HEAVEN & SPA; Rezydencja Bielik; Hotel Aurora (12 ośrodków).

W Ciechocinku jeszcze bogatsza jest oferta SPA&Wellness w takich kompleksach jak: Klinika pod Tężniami; Hotel SPA Villa Piast; Villa Park Med. & SPA; Hotel Uzdrowiskowy ST. George; Sanatorium Medi&SPA Villa York; Dom Zdrowia Lila; Hotel Amazonka; Hotel Młyn & SPA; Kolejowy Szpital Uzdrowiskowy; Sanatorium Uzdrowiskowe Sanvit; NZOZ Sanatorium Uzdrowiskowe Polesie-Ruch; Pałac Targon; Hotel Restauracja Rubbens&Monet (15 ośrodków).

W Busku-Zdroju ze SPA&Wellness funkcjonują takie ośrodki jak: Sanatorium Słowacki SPA; Hotel Słoneczny Zdrój Medical Spa&Wellness; Pensjonat Sanato; Pensjonat uzdrowiskowy Solanna (4 ośrodki).

W Szczawnie-Zdroju można wymienić następujące ośrodki ze SPA&Wellness: Uzdrowisko Szczawno-Jedlina; GEOVITA Centrum Konferencji i Rekreacji; Sanatorium Halina; Jelenia Struga MEDICAL SPA; Hotelik nad Jedlicą; Hotel Fado (7 ośrodków).

Najwięcej ośrodków SPA&Wellness (20) działa w Szczawnicy. Są to: Modrzewie Park Hotel; Hotel Jan; SOLAR SPA Centrum Wczasowo-Lecznicze; Sanatorium Uzdrowiskowe Wiarus; Hotel Activa; Willa Roztoka; GEOVITA Centrum Zdrowia i Rekreacji; Hotel Jaworzyna Krynicka; Montenera Resort&SPA; Korona Sanatorium Uzdrowiskowe; Hotel Klimek SPA; Hotel SPA Dr Irena Eris Krynica-Zdrój; Hotel Bukovina; Hotel Czarny Potok Resort&SPA; Hotel Wierchomla SKI&SPA;

¹¹ E. Węclawowicz-Bilska, *Uzdrowiska polskie*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2008, s. 85–95.

¹² E. Węclawowicz-Bilska, *Mieszkać w uzdrowisku*, „Czasopismo Techniczne Architektura” 2007, z. 1-A.

Hotel Perła Południa; Sanatorium Uzdrowskie Gwiazda Gór; Jantar – Gościniec Ryterski; Ośrodek Sanatoryjno-Wypoczynkowy Wiktor; Ośrodek Wypoczynkowo-Lecznicy Evita.

Usługi odnowy biologicznej cieszą się ogromnym zainteresowaniem nie tylko kuracjuszy, ale szeroko pojmowanych turystów odwiedzających dany ośrodek.

Tabela 1. Elementy wpływające na rozwój uzdrowisk i ich wielofunkcyjność

Lp.	Rodzaj Miejscowość	Świnoujście	Ciechocinek	Busko-Zdrój	Szczawno-Zdrój	Szczawnica
1	SPA&Wellness	12	15	4	7	20
2	Obiekty sportowe i rekreacyjne	16	6	7	5	4
3	Parki i tereny zielone	2 + 3	5 + 8	1 + 3	3 + 60% pow. miasta	4
4	Wody lecznicze (liczba rodzajów)	3 + borowina	1 + borowina	2 + borowina	1 + borowina	4 + borowina
5	Ścieżki (rowerowe, piesze, szlaki turystyczne, kajakowe)	piesze – 4 rowerowe – 4 kajakowe – 2	piesze – 5 rowerowe – 1	3 szlaki turystyczne (nadające się na turystykę pieszą, rowerową i narciarstwo)	4 szlaki turystyczne	5 szlaków turystycznych
6	Obsługa turystyki (autobusy, trolejbusy, ciuchcie)	kolej, autobusy, promy morskie, promy międzywyspowe, ciuchcia	autobusy	autobusy	autobusy	autobusy
7	Promenady spacerowe	1	2	1	1	2
8	Układ urbanistyczno-przestrzenny	czytelne 2 części: mieszkaniowo-usługowa i uzdrowska	wydzielone 4 obszary funkcjonalne: uzdrowski, mieszkalni, usługowy, wypoczynkowo-rekreacyjny	układ sprzężony uzdrowski z miastem, z dominacją miasta w układzie przestrzennym	układ sprzężony z miastem z dominacją uzdrowska	przykład układu zintegrowanego w relacjach miasto-uzdrowsko

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań przedstawionych w publikacjach załączonych w wykazie literatury.

5. Podsumowanie

Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, iż obecnie coraz większą popularnością cieszą się uzdrowiska, w których nie tylko można się leczyć, ale również skorzystać z różnych form sportu i rekreacji, z bogatej oferty zabiegów upiększających, wyszczuplających, korygujących sylwetkę itp. Aktualnie ludzie pragną być nie tylko zdrowsi, ale i piękniejsi. Wielofunkcyjność uzdrowisk w obliczu przemian przestrzennych odgrywa coraz większą rolę. Zwłaszcza odnowa biologiczna szeroko rozumiana, elementy turystyki ogólnie i szeroko pojmowanej zawładnęły miejscowościami uzdrowiskowymi na całym świecie. Jednofunkcyjność uzdrowiska skazuje je na niebyt i szeroko rozumiane problemy ekonomiczne. W obliczu współczesnych przemian gospodarczych, przestrzennych uzdrowiska winny przekształcać się w ośrodki wielofunkcyjne. Prawidłowo wykorzystany potencjał przyrodniczy, klimatyczny, krajobrazowy, kulturowy może stanowić podstawę dalszego ich rozwoju. Znaczna presja inwestycyjna oraz braki w dokumentach planistycznych, czy po prostu ich brak (a warunkują one właściwe działania inwestycyjne) to główne czynniki pogłębiające negatywne przekształcenia przestrzenne zarówno strefy centralnej, jak i zewnętrznej uzdrowisk. Brak planów miejscowych dla niektórych obszarów jest przyczyną znacznego rozproszenia zabudowy, jej niewłaściwej formy, wielkości, kolorystyki, braku tzw. dopasowania do najbliższego sąsiedztwa, braku odpowiedniej kompozycji urbanistycznej, a wszystko to powoduje bezpowrotne niszczenie walorów krajobrazowych danej miejscowości (*vide* lokalizacje dla wielkopowierzchniowych obiektów handlowo-usługowych). Zabudowa pensjonatowa również jest często sytuowana na terenach o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Bywa, że także elementy małej architektury nie harmonizują z uzdrowiskową architekturą kubaturową, dlatego również im należałoby baczenie się przyjrzeć. Wyraźny jest brak wystarczającego wsparcia władz lokalnych w inicjatywach kształtujących rozwój miejscowości jako ośrodka wielofunkcyjnego.

Literatura

- Gaworecki W., *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
- Gonda-Soroczyńska E., *Funkcja uzdrowiskowa małego miasta na przykładzie Buska-Zdroju*, „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” 2012, z. 2/IV.
- Gonda-Soroczyńska E., *Kondycja środowiska przyrodniczego w rozwoju miejscowości uzdrowiskowej na przykładzie Szczawna-Zdroju*, „Biblioteka Regionalisty” 2011, nr 11.
- Gonda-Soroczyńska E., *Spa potential of towns located in central Poland on an example of Ciechocinek*, Hradec Economic Days 2011, Part II, Economic Development and Management of Regions Hradec Kralove, Gaudemus, ed. by P. Jedlicka, Hradec Kralove 2011.
- Gonda-Soroczyńska E., *The curative-leisure function of a borderline coastline town – the case of Świnoujście*, “Journal of US-China Public Administration” 2012, vol. 9, no. 2.
- Gonda-Soroczyńska E., Przybyła K., *Uzdrowisko a środowisko przyrodnicze na przykładzie Szczawnicy*, „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” 2011, z. 10.

- Kaczyński I. i T., *Polska. Najpiękniejsze uzdrowiska*, Sport i Turystyka – Muza SA, Warszawa 2006.
- Kłosowska T., Madeyski A., Sziwa D., *Uzdrowiska polskie*, Informator, Warszawa 1999.
- Kozłowska-Szczęsna T., Błażejczyk K., Krawczyk B., Limanówka D., *Bioklimat uzdrowisk polskich i możliwości jego wykorzystania w lecznictwie*, PAN, Warszawa 2002.
- Łazarkowie M. i R., *Uzdrowiska w Europie. Teraźniejszość i rys historyczny*, Wydawnictwo Akademickie Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej w Lublinie, Lublin 2007.
- Węclawowicz-Bilska E., *Mieszkać w uzdrowisku*, „Czasopismo Techniczne Architektura” 2007 z. 1-A.
- Węclawowicz-Bilska E., *Uzdrowiska polskie*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2008.

POLYFUNCTIONALITY OR MONOFUNCTIONALITY OF SPAS IN THE FACE OF SPATIAL TRANSFORMATIONS?

Summary: The study focuses on spa towns and the functions they serve. These are usually small and medium-sized towns, since villages rarely hold the status of spa towns. Apart from medical treatment, spas which are currently most popular offer various forms of sports and recreation, as well as aesthetic or beauty treatment or activities related to maintaining a slim figure etc. Apart from being more healthy, people wish to look better. The polyfunctionality of spas in the face of spatial transformations is becoming increasingly important. Biological regeneration services and elements of broadly defined tourism have become prominent in spa towns all over the world. A spa town's monofunctionality renders it obsolete and leads to various economical problems.

Keywords: spa town, functional-spatial transformations, polyfunctionality, monofunctionality.